

MAHDOLLISUUS LUOVUUTEEN -KÄSITYÖN TAITEEN PERUSOPETUS

Paula Relander

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

26.5.2008

Tekijä(t) Relander, Paula	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 27	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Mahdollisuus luovuuteen - käsityön taiteen perusopetus		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankkeessani haluan kertoa käsityön taiteen perusopetuksen merkityksestä luovuuden mahdollistajana, taitojen ja tietojen opettajana sekä hiljaisen tiedon siirtäjänä opettajilta oppilaille. Taustaksi haluan kertoa taiteen perusopetuksen synnystä, opetussuunnitelmista, visuaalisten taiteiden opetussuunnitelman perusteiden taide- ja ihmiskäsityksestä sekä luovasta ongelmanratkaisukyvyistä ó merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle ó nyt ja tulevaisuudessa sekä tietenkin käsityöstä ja käsillä tekemisestä. Luovuuden mahdollisuudesta!		
Avainsanat (asiasanat) Käsityön taiteen perusopetus, luovuus ja taito		
Muut tiedot		

26.5.2008

Author(s) Relander, Paula	Type of Publication Development project report	
	Pages 27	Language Finnish
	Confidential Until ☐	
Title Opportunity for Creativity - Basic Art Education in Arts and Crafts		
Degree Programme Vocational Teacher Education College		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
Abstract <p>In my development project, I am looking into the Basic Art Education in Arts and Crafts as an enabler for creativity and a medium to teach skills and build knowledge. I also present Basic Art Education as a way to transfer tacit knowledge from the teacher to the learner.</p> <p>First, to set the background, I will describe how the Basic Art Education in Arts and Crafts originated. Then I will present the ideas of man embraced by the curriculum of visual arts. Finally, I will touch upon the meaning of creative problem -solving for the individual and the society, at present and in the future. And of course - I will discuss handicraft and making things with one's own hands and skill.</p>		
Keywords Basic Art Education in Arts and Crafts, creativity and skill		
Miscellaneous		

SISÄLLYSLUETTELO	
1 JOHDANTO	1
2 JÄRJESTELMÄSTÄ JA TAIDEKÄSITYKSESTÄ	1
2.1 JÄRJESTELMÄN SYNTY	1
2.2 TAIDEKASVATUS	2
3 LUOVUUS	3
3.1 YHTEISKUNTA JA LUOVUUS	3
3.2 YKSILÖ JA LUOVUUS	4
3.3 LUOVUUS JA ONGELMANRATKAISUKYKY	5
3.4 UUSI LUOVUUS JA LUOVUUSPEDAGOGIIKKA	6
3.5 IHMISEN MINÄKÄSITYS JA KOKONAISPERSOONALLISUUS	7
4 TAITO	7
4.1 KÄSITYÖN JA TAITEEN +EROSTA+	9
4.2 KÄSITYÖ, IKIAIKAINEN	9
4.3 TAITOTIETO	10
5 OPETTAMINEN - OPETTAMISEN TAITO	11
5.1 OPETTAMISEN HAASTEET	11
5.2 KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN KÄSITYÖN TAITEEN PERUSOPETUKSESSA	12
6 TAITEEN PERUSOPETUS	13
6.1 LAIT JA ASETUKSET	13
6.2. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN	14
6.3 TUNTIPERUSTEINEN VALTIONAPU	15
6.4 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	16
6.5 ARVIOINNISTA	17
7 KÄSITYÖKOULUT	18
8 MERKITYKSIÄ	20
8.1 HEIKOT SIGNAALIT	20

8.2TAITEEN PERUSOPETUKSEN MERKITYKSESTÄ	20
8.3 KÄSITYÖN MERKITYKSIÄ	21
8.4 KÄSITYÖKOULUSTA SANOTTUA	21
8.5 KÄSITYÖN TULEVAISUUS	23
9 LOPUKSI	24
LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Valitsin kehittämishankkeekseni käsityön taiteen perusopetuksen merkityksen luovuuden mahdollistajana, taitojen ja tietojen opettajana ja hiljaisen tiedon siirtäjänä opettajilta oppilaille. Taustaksi haluan kertoa taiteen perusopetuksen synnystä, opetussuunnitelmista, visuaalisten taiteiden opetussuunnitelman perusteiden taide- ja ihmiskäsityksestä sekä luovasta ongelmanratkaisukyvyistä . merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle . nyt ja tulevaisuudessa sekä tietenkin itse käsityöstä ja käsillä tekemisestä.

Itse olen toiminut käsityön taiteen perusopettajana yli viisitoista vuotta, siis lähes yhtä kauan kuin Suomessa taiteen perusopetusjärjestelmä on ollut olemassa. Olen työssäni osallistunut nykyisten valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden työryhmiin ja saanut näin osaltani vaikuttaa niiden sisältöihin. Tunnen ja tiedän prosessin, kuinka maahamme syntyi valtakunnalliset laajan ja yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet ja mitkä asiat olivat niiden taustalla.

Toimiessani Pirkanmaan käsi- ja taideteollisuus ry:n Näpsä-käsityökoulussa olemme olleet mukana kehittämässä taiteen perusopetus- ja nimenomaan käsityön taiteen perusopetusjärjestelmää sekä itse opetusta. Keskityn hankkeesani lähinnä laajan oppimäärän tuomiin haasteisiin käsityön taiteen perusopetuksen toteutumisessa ja toteuttamisessa luovuuden mahdollistajana. Nyt jo viidenkintoista vuoden kokemuksella voi havaita käsityön merkityksen oppilaille -kaipuun itsensä toteuttamiseen - luovuuteen.

2 JÄRJESTELMÄSTÄ JA TAIDEKASVATUKSESTA

2.1 JÄRJESTELMÄN SYNTY

Taiteen perusopetusjärjestelmä lakeineen ja asetuksineen luotiin Suomeen 1990-luvun alussa. Taustalla vaikutti viisikymmenluvulta lähtien hyvin organisoitu, laaja-alainen ja tasokas musiikkioppilaitosjärjestelmä. Yhdeksänkym-

men luvulla haluttiin mahdollistaa laadukas taidekasvatusjärjestelmä myös muille taiteen aloille. Tarkoitus oli tuoda suomalaiseen taidekasvatus- ja koulujärjestelmään vaihtoehto: tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää taidekasvatusta, joka oli ensisijaisesti tarkoitettu lapsille ja nuorille. Uusi järjestelmä oli ja on yhä ainutlaatuinen koko maailmassa. Missään muualla ei ole vastaavaa taidekasvatusjärjestelmää.

2.2 TAIDEKASVATUS

Taidekasvatuksen opetussuunnitelmien taustalla on kulloinkin vallalla olevat oppimiskäsitykset . käsitykset ihmisestä, oppimisesta ja taiteesta. Sillä ei ole valtakunnassamme itsestään selvää asemaa. Sitä pidetään yleensä tarpeellisena lahjakkaille oppilaille tai niille, joille kevyemmät aineet koulumaailmassa sopivat. Ajatus luovuudesta ja luovasta itseilmaisusta on kuitenkin ollut opetussuunnitelmien taustalla useiden vuosikymmenten ajan.

Taidekasvatuksen tehtävä on auttaa ihmistä niin lasta, nuorta kuin aikuista löytämään omat kokemisen, taitamisen ja aistimisen tapansa. Taidekasvatuksen näkökulmina on taiteen avulla kasvaminen, luovuuteen, itseilmaisuun, mielikuvitukseen ja kokeiluihin innostumisen sekä itseymmärryksen kasvu ja vuorovaikutus. Parhaimmillaan se on taiteen tekijän ja vastaanottajan herkkä vuorovaikutustilanne, yhteinen todellisuuden merkityksenanto ja -luomistapahtuma.

Taiteen perusopetuksen tarkoituksena on tarjota kaikille oppilaille samanlaiset mahdollisuudet harrastaa ja olla osa taidekasvatusjärjestelmää . tarjota tasolta toiselle etenevää, lyhyiden projektien ja tehtävien sijaan pitkäkestoista opetusta. Taiteen perusopetuksen tulee tukea ihmisen kokonaispersoonallisuuden kehitystä, antaa taiteenalakohtaisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsensä ilmaisemiseen eri taiteen alojen keinoin.

Laaja oppimäärä tarjoaa laaja-alaista, taiteen alojen ammatillisiin opintoihin tähtäävää taideopetusta. Näihin opintoihin osa oppilasta valikoituu pääsykokeiden tai soveltuvuustestien kautta, osalle oppilasta oppilaitokset pystyvät tarjoamaan aina oppilaspaikan.

Yleinen oppimäärä haluaa tarjota kaikille oppilaille mahdollisuuden taiteen parissa harrastamiseen ja työskentelyyn. Tosin oppilaitos- ja taiteenalakohtaisesti niidenkin oppilaspaikkoja voi olla rajoitetusti.

3 LUOVUUS

Visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaan opetuksen tulee kehittää luovaa ongelmanratkaisukykyä. (oph 2002, 8.) Oppilaan tulee oppia ilmaisullisia valmiuksia, materiaalien ja tekniikoiden hallintaa . ilmaista itseään. Itsensä ilmaiseminen nähdään usein luovuutena ja luovuus itsensä ilmaisemisena.

Luovuutta ei voida havainnoida konkreettisesti. Se on teoreettinen käsite, jonka olemassaolo pitää määritellä välillisesti siitä, mitä luova prosessi on tuottanut (Uusikylä. 2004). Luovuutena ei pidetä niinkään taitavaa mallintamista vaan taidon soveltamista ja vapaata itsensä ilmaisemista. On vallalla kaksi käsitystä luovuudesta yhteiskunnallisen toiminnan ja arjen luovuus sekä yksilöllinen itsensä ilmaiseminen.

3.1 YHTEISKUNTA JA LUOVUUS

Luovuus on yhteiskunnallinen ilmiö, joka toteutuu yksilön mielen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksena. Onkin tärkeää kysyä, kuka omistaa luovan ihmisen prosessin ja etenkin tuotteen, lopputuloksen?

Yhteiskunnallisesti ajatellen luovuus nähdään näin:

Yleisesti ottaen luovuus on ihmissuvun keino vastata eloonjäämisen haasteisiin. Se ei ole ylellisyyttä tai poikkeamaa, vaan pikemmin tapa selviytyä elämästä. Siksi luovuutta ei tulisikaan irrottaa arkipäivän ongelmien ratkaisemisesta tai toiminnasta. (Häyrynen1984, 360-361, 370).

3.2 YKSILÖ JA LUOVUUS

Yksilöllinen itsensä ilmaisu on yksilön luova prosessi. Toisarvoiseksi on ajateltu luovan toiminnan lopputulosta - tuotetta tai teosta. Lopputuloksen taidollisella laadullisuudella ei ole ajateltu olevan merkitystä yksilölle. Prosessi nähdään merkityksellisempänä.

Toisaalta luova prosessi tuottaa produktin, jonka perusteella voidaan arvioida, onko prosessi ollut omaperäinen, korkealaatuinen ja osoittaako se korkeatasoista luovuutta.

Produktin laatuun ei toisaalta tule kiinnittää huomiota. Luovan toiminnan tuloksella on merkitystä vain tekijälle ja tekijän jakaessa kokemuksia toisille. Me voimme havaita, tunnistaa ja tietää . aistimalla, toimimalla ja konkreettisesti tekemällä käsin, koskettelemalla ja liikkumalla. Kokemisen, tietämisen, ajattelun ja taidon harjaantumisen myötä luovuus saa mahdollisuuden.

Itsensä ilmaisemista seuraavat nautinnon kokemukset ovat omiaan nostattamaan itsetuntoa ja kasvattamaan psyykkisiä voimavaroja. Mielihyvän kokemuksen toimintaa vahvistava vaikutus ja psyykkinen työ (käsityö)prosessin aikana voidaan arvella olevan toimintaa, jonka avulla ihminen kykenee saavuttamaan mielensisäistä tasapainoa . elämänlaatua ja . iloa (Vähälä 1999, 119).

Csikzentmihalyikin sanoo, että Flow`n antama hyvänolon tunne ja nautinto on syvälinen ilmiö, täydellisen ehyt tila. Flow`n tuoma nautinto on erotettava fyysisen tarpeentyydytyksen tuomasta mielihyvän kokemuksesta. Lepo, ruoka ja seksi antavat tasapainon tunteen hetkeksi, mutta niiden puute aiheuttaa toistuvan puutostilan. Niiden puuttuminen ei muuta tietoisuuttamme, auta meitä kasvamaan monimuotoisemmaksi ihmiseksi, kuten flow (Uusikylä ja Piirto 2006, 66).

Flow kokemuksista voidaan löytää yhtäläisiä elementtejä riippumatta siitä, kuka on ollut kokija yhteiskunnallisesta asemasta, kulttuurista tai sukupuolesta

riippumatta. Flow kokemus mahdollistuu, kun toiminta suoritetaan alusta loppuun. Toiminnalla tulee olla tavoitteet, se vaatii keskittymistä ja siitä saa palautetta. Flow'n aikana tietoisuus yksilön omasta itsestä häviää, ajantaju katoaa, minuuteista tulee tunteja, tunneista minuutteja. On vain tekemisen hetki ja tekijä.

Voiko käsityö olla luovaa? Käden taidot mielletään monesti arkipäiväisiin askareisiin. Työn tunnusmerkkinä on toisto. Milloin käsityöstä tulee luovuutta? Onko luovuutta ratkaista monimutkaisia neulemalleja, soveltaa ja tuntea flow-ilmiö. Missä vaiheessa perustaitojen mekaaninen hallinta muuttuu uuden taidon tuottamiseksi?

Käsin valmistus siirsi ihmisen pois eläimellisyyden tilasta. Käsittämiään. Kaija Heikkinen paikantaa nykyisen käsityön määrittelyn teollistumisen alkuun. Tällöin käsityö irtaantui muusta tuotannosta omaksi ilmiökseen (Heikkinen, 1997). Kyseessä on paradoksi: Käsityö syntyi käsityöksi, kun kädet korvattiin koneilla ja koneellinen tuotanto sai alkunsa. Kädentyöstä tuli tarpeeton. Koneet korvasivat käden työn mekaanisine työvaiheineen.

Nykyään monelle käden taidot ovatkin jääneet omaksi iloksi ja henkiseksi hyvinvoinin jatkeeksi. Kovin harvassa työtehtävässä enää tarvitaan perinteisiä käden taitoja. Kiistatta kuitenkin voidaan todeta, että taitava kirurgi ja hammaslääkäri, parturi tai kokki on käsityöläinen . mestaristasoa!

3.3 LUOVUUS JA ONGELMANRATKAISUKYKY

Usein luovuus ymmärretään myös ongelmanratkaisuksi. Puhutaan luovasta ongelmanratkaisusta. Ongelmanratkaisun päämääränä on ottaa pois ongelma, luomisen tehtävänä tuottaa jotakin olevaksi. (Sava 2007, 32). Luodaan jotakin joka on läsnä, uudenkaltaista ajattelua, toimintaa, asennetta ja yhteistoiminnallisuutta. Uudenkaltainen laadullinen oivallus tuo erilaisten osaamisten, toimintojen ja arvojen välille uutta ymmärrystä ja oivallusta. Tekninen osaaminen ei yksin riitä. On päästävä tekniikan yläpuolelle ja taidon on muututtava taiteettomaksi taiteeksi, joka ei ole osaamista, vaan suoraan tiedostamatonta toiminta-

taa. (Herrigel, 1992.) Tekijä pystyy herkistymään ja olemaan avoin oivalluksille. Ihmismielen oivallus ja sen mukanaan tuoma asenne saa aikaan muutoksen, laadullisesti erilaisen ratkaisun. (Sava 2007, 33).

3.4 UUSI LUOVUUS JA LUOVUUSPEDAGOGIIKKA

Opetushallitus käynnisti luovuus ja kulttuurikasvatuhankkeen Lähde, jonka tarkoitus oli vuosien 2004 -2006 aikana tukea opettajien ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Tavoitteena mainittiin konkreettien ja luova toiminta. Sana luovuus kirjattiin myös Matti Vanhasen hallitusohjelmaan luovuusstrategiana.

Matti Vanhasen ohjelmassa tarkoitetun koko maata koskevan luovuusstrategian tarkoituksena on kiinnittää yhteiskunnan toimijoiden huomio luovuuden kasvavaan merkitykseen yksilöiden, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan menestyksessä ja hyvinvoinnissa. Luovuusstrategiatyössä tuetaan olemassa olevia luovuuden edistämiseen tähtäviä hankkeita ja prosesseja, pyritään tekemään uusia aloitteita ja käynnistämään uusia prosesseja, joilla mahdollistetaan luovuuden paermpi toteutuminen elämän ja yhteiskunnan eri alueilla sekä pyritään poistamaan tarpeettomia esteitä luovuuden toteuttamisen tieltä. Tavoitteena on eri toimin lisätä luovuuteen liittyviä voimavaroja, etsiä tasapainoa luovuteen liittyvienyhteiskunnan kehittämismahdollisuuksien ja kasvavien kilpailu- ja tehokkuusvaatimusten välillä ja luoda edellytyksiä paremmalle yksilölliselle ja yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille. Luovuusstrategiahankkeen visio on itseään luovasti totettavien yksilöiden, innostavien ja kannustavien yhteisöjen ja menestyvien yritysten Suomi (Luovuuskertomus2004, 16 -17).

Luovuusstrategiaraportti sisältää ajatuksen vapaudesta, itsensä toteuttamisesta ja luovasta itseilmaisusta.

Lähde-hankkeen julkaisu Luovuuspedagogiikka avaa keskusteluja ja näkökulmia luovuuteen. Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteen professori Eira Korpinen löytää luovuudesta ilon pedagogiikan. Ihminen toimii sen mukaan, millainen

käsitys hänellä on itsestään. Myönteinen käsitys itsestä ja omista kyvyistä auttaa oppimaan, hyviin suorituksiin tarvitaan taidon lisäksi myös uskoa omiin kykyihin. Onnistumisen elämykset ja runsaiden mahdollisuuksien luominen oppilaan omien luovien ideoiden toteuttamiseen hyväksyvässä, sallivassa ilmapiirissä nähdään positiivisena asiana. Oppilasta rohkaistaan näkemään ja tekemään asioita uudella tavalla. Tunne omasta pätevyydestä jaksaa kantaa oppilasta tulevaisuuteen.

3.5 IHMISEN MINÄKÄSITYS JA KOKONAISPERSONALLISUUS

Minäkäsitys sisältää kaiken sen, mitä tiedämme ja uskomme itsestämme. Se sisältää kaikki ne ominaisuudet, mitkä haluamme liittää itseemme . taidot, tiedot ja uskomukset. Minäkäsityksen muodostuminen on opittua ja se tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ihanneminällä on kaikki ne ominaisuudet, jotka haluaisimme saada ja saavuttaa.

Taiteen perusopetuksen tehtävänä on tukea ihmisen kokonaispersoonallisuuden kehitystä ja antaa taiteenalakohtaisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsensä ilmaisemiseen eri taiteen keinoin. Puhutaan ihmisen kokonaispersoonallisuuden kehittämistä. Siinä keskeistä on oppilaan luovan ajattelun ja toiminnan tukeminen.

Käsityö nähdään osana yhteiskuntaa ja kulttuuria. Se antaa mahdollisuuksia edistää aisteihin, tunteisiin ja mielikuvitukseen perustuvaa kokonaisvaltaista oppimista, jossa painottuvat havainnot ja elämyksellisyys. Ihmisen minäkuvan rakentamisen perusedellytyksiä ovat elämykselliset kokemukset, joita taiteen perusopetus tarjoaa.

4 TAITO

Taidot ovat Argyriksen ja Schönin mukaan kyvykkyyden ulottuvuuksia, joiden myötä tilanteissa toimitaan tarkoituksenmukaisesti. He näkevät taidon toimin-

tana sekä hiljaisena tietona tai tietämisenä, joka ilmenee henkilön toiminnassa. Henkilöä kutsutaan taitavaksi, jos hän toimii jatkuvasti taitojensa mukaisesti (Toom 2008, 39).

Käden taitojen harjaantuminen on avuksi jokapäiväisessä elämässä. Käsillä tekeminen ja -työskentely onkin nähty elämän ylläpitäjäksi. Eri materiaalien käsitteleminen ja käsin tekeminen avaa ja laajentaa tietoisuutta itsestä ja ympäristöstä.

Käsityö vaatii tekijältään taidollisen osaamisalueen, joka sisältää suunnittelun, teknisen taidon ja sovellutustaidot. Silloin kun käsityön tekijä hallitsee prosessin luovana ja innovatiivisena, voidaan olettaa tekijän emotionaalisen kokemisen olevan korkeamman. Luovassa käsityöprosessissa syntyvä tuote on tekijänsä tuotos. Se ilmaisee tekijänsä aikomuksia, asenteita ja tunteita. Käsityötuote usein näyttää myös tekijältään (Vähälä 1999).

Käden taidot auttavat ongelmatilanteissa ja ihminen oppii luottamaan itseensä. Käsitöiden kautta kyky arvioida omien töiden tuloksia kasvaa. Osaaminen ja itsevarmuus käytännön tilanteissa heijastuvat elämään. On kyseessä taitava ihminen . Homo sapiens.

Käsityön taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käsityön tavoite nähdään näin.

Käsityön opetuksen tavoitteena on, että oppilas ymmärtää käsityön merkityksen ihmisen hyvinvointiin. Opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan omakohtaiset kokemukset, käsillä työskentely, tuotteiden valmistus ja ilmaisu. Käsityöilmaisu perustuu kulttuuriperintöön, taiteidenvälisyyteen ja luonnontuntemukseen. Oppilas oppii arvostamaan käden taitoja ja tietoja sekä ymmärtää käsityön kulttuurisia merkityksiä. Opetuksessa käsityö ilmenee ilmaisuna, tekoina, taitoina, tuotteina ja teoksina (oph 2002).

4.1 KÄSITYÖN JA TAITEEN +EROSTA+

Hieman vielä käsityöstä. Inkeri Savan sanoin teoksessa Liitteitä . Attachments hän kommentoi seuraavaa:

Miksi käsityö arvostuksissa niin usein asetetaan taiteen alapuolelle? Taitelijoihin ja Taidekorkeakouluun sekä siellä työskentelyyn liittyy selvästi glamouria, jota ei selvästikään nähdä käsityössä. Hohdokkuudella on toki kääntöpuolensa: taiteilijat nähdään hulluina, traumojensa motivoimina neurootikkoina. Käsityöläiset sen sijaan mielletään usein säälitäviksi ryijyntekijöiksi, aroiksi naispuoleisiksi -rättitaiteilijoiksi.

Tämä oli referointia Inkeri Savan sanoista. Itse protestoin Savan mukaisesti vastakkainasettelua. Osin tämä johtuu omasta koulutustaustani. En suinkaan ole valmistunut +säälittäväksi+ryijyntekijäksi, joita itse asiassa suunnattomasti arvostan, vaan metallin +askaamalla+puolelta . ei näiltä nykyisiltä naisia houkuttelevalta hienometallipuolelta. Käsityöläinen voi olla myös taiteilija mitä suurimmassa määrin. Vuosisadan vaihteen suurimmat suomalaiset designerit olivat sekä upeita käsityöläisiä että taiteilijoita. Rajanveto taidon ja taiteen välillä oli olematon. Itse taidon halliten ja osaten osaa luoda.

Käsityöläis-taiteilijoita kutsutaan säälittäviksi +ryijyntekijöiksi+, koska heidän ylin arvonsa ei ole pärjätä raha- ja optiotodellisuudessa - nykyään. Taitava ja omaa työtään kunnioittava käsityöläinen ei saa arvostusta tässä rahaa ja omaisuutta vaalivassa todellisuudessa. He eivät ole uskottavia. Vasta kun +mesenaatti+ löytää käsityöläisen tai taiteilijan ja luo hänelle julkisuus pohjan, hänestä tulee uskottava.

4.2 KÄSITYÖ, IKIAIKAINEN

Ilkka Niiniluoto kirjoittaa näin:

... ihmisen esi-isät ovat ainakin jo pari miljoonaa vuotta valmistaneet puusta ja kivistä työkaluja helpottaakseen vuorovaikutustaa ympäris-

tönsä kanssa. Työ- ja metsästysvälineitä valmistavien seppien rinnalla kehittyi vähitellen erilaisten rakennelmien, käyttöesineiden, vaatteiden ja astioitten tekemiseen liittyviä käsityöläistaitoja. Liikunnan, tanssin, soiton ja laulun taitoja tarvittiin myös työn ja leikin piiriin kuuluvissa askareissa ja seremonioissa. On vaikeaa sanoa, miten näihin toimintoihin ja artefaktien valmistukseen alkoi liittyä tietoinen yritys taiteelliseen itseilmaisuuksiin. mutta luultavasti näin tapahtui paljon ennen metsästyksen, magiaan ja seksuaalisuuteen liittyviä luolamaalauksia, jotka lienevät n. 20 000 vuoden ikäisiä. Näin ollen taide syntyi osana inhimillisiä tekemisvalmiuksia tai taitoja(kreik. thekne; lat.ars - Niiniluoto 1990, 16).

4.3 TAITOTIETO

Jotta oppilas pystyisi taiteelliseen tulkintaan ja tuottamiseen, se edellyttää monenlaista tietoa taiteen alakohtaisista materiaaleista, välineistä ja niiden käytöstä sekä ennen kaikkea taidosta. Taitotieto on tekemisen ja taidonharjautumisen kautta lisääntyvää ja laadullista kehittyvää tietoa sekä kykyä toimia. Taitotiedolla ja taiteellisella toiminnalla otetaan haltuun, muunnetaan aistikkemukset ja elämykset muille koettavaksi tuotokseksi, tuotteeksi tai teokseksi.

Taitotieto on myös hiljaista tietoa. Käytännön toiminnassa hiljainen tieto voidaan käsittää osaamiseksi, joka pitää sisällään kokemuksia ja tietoa. Hiljainen tieto voidaan määritellä näkyvän, kuvattavissa olevan tiedon vastakohtana, jota ei ole helppo tunnistaa eikä siirtää osajalta toiselle(Moilanen 2008, 237). Polanyiin sanojen mukaan hiljaisesta tiedosta: voimme tietää enemmän, kun osaamme kertoa.

Hiljaisen tiedon jakaminen mahdollistuu hyvin samalla tavalla kuin sen omaksuminenkin - autenttisissa tilanteissa yhdessä toisten kanssa toimimalla, kun toiminnassa painottuu sosiaalisuus, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja kokemuksellisuus(Paloniemi 2008, 271).

Käsityötaidon opettaminen on pitkälti hiljaisen tiedon siirtämistä opettajalta oppilaalle, mestarilta oppipojalle. Taidon ja taitamisen opettamisen lisäksi oppi-

laille välittyy tietoa sanattomien tekojen kautta. Kädentaitoihin liittyvien niksi- ja konstien(työmenetelmien ja . prosessien) opettamisessa sanallinen viestintä on usein riittämätöntä tai jopa mahdotonta. Näyttämällä ja itse tekemällä opettaja siirtää omaa taitotietoaan oppilaalle. Siten havainnoimalla, yhdessä kokeilemalla ja toimimalla oppilaalle välittyy hiljaista tietoa.

5 OPETTAMINEN - OPETTAMISEN TAITO

5.1 OPETTAMISEN HAASTEET

Maailma muuttuu nopeasti ja tähän muutokseen sisältyy arvaamattomia yllätyksiä. Ihmiset joutuvat yhä enemmän ennalta kokemattomien ongelmien eteen. Valmiin annetut totuudet eivät riitä, vaan on pystyttävä hallitsemaan erilaisia tilanteita ja selviytymään niistä. Muutokset asettavat uusia haasteita oppimiselle. Perinteinen tiedon jakaminen ei riitä. Tärkeämpää on hallita tiedon prosesseja, miten tietoa hankitaan, käytetään, sovelletaan ja uudelleen kehitetään.

Opettaminen siirtyy oppimiseen ja ohjaamiseen sekä uuden kehityksen arviointiin. Opettajan keskeisin tehtävä on oppilaan persoonallisuuden kehittäminen. Tieto on aikaan ja paikkaan sidottua.

Yksilöllä on aktiivinen rooli tiedon rakentamisessa. Oppiminen tapahtuu sosi- aalisessa vuorovaikutuksessa toisten ja ympäristön kanssa. Oppimisen paino- piste on prosessissa, jossa yhdistyvät pohtiva tutkiminen ja oppiva osaaminen eli taito. Oppimisen lähtökohtana ovat kokemukset, tapahtumat, ilmiöt, yksilön käyttäytyminen, ajatukset ja tunteet.

Käsityöprosessissa ihminen saa mahdollisuuden toimia vastaanottajana, tulkit- sijana ja tekijänä, palata omiin kokemuksiin ja arvioida niitä uudelleen. Tulok- sena ovat uudet näkökulmat ja sen kautta toiminta- ja ajattelutavan muutokset, jotka otetaan käyttöön. Yksilön kannalta tärkeää on löytää ne kokemukset, jot- ka on syytä arvioida ja ottaa opiksi.

Havaintojen avulla ihminen oppii löytämään laatua ympäristöstään, kulttuuristaan ja itsestään sekä oppii arvioimaan ja arvottamaan niitä. Oppilas saa itse asettaa ongelmia, muodostavaa käsityksiä sekä käsitellä tietoa.

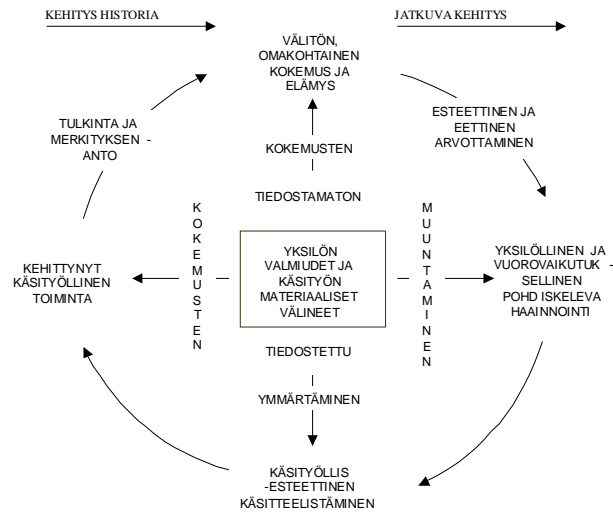
Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallista, kokemuksellista ja kokonaisvaltaista oppimista ja ongelmakeskeisen, tutkivan oppimisen periaatteita.

Opettaja ei ole niinkään tiedon jakaja vaan oppimisen avustaja. Hyvä opettaja on oppilaan tunteita, tarpeita kuunteleva, empaattinen ja oppilasta tukeva persoona. Hyvä opettaja on oma itsensä, aito ja rehellinen vuorovaikutustilanteissa.

5.2 KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN KÄSITYÖN TAITEEN PERUSOPETUKSESSA

Kokonaisvaltaisen oppiminen nähdään jatkuvasti syvenevänä tiedon ymmärtämisenä. Se antaa tilaa uudelle kasvatukselliselle ajattelulle, joka mahdollistaa oivaltavan oppimisen. Kokemuksellinen oppiminen mahdollistaa hiljaisen tiedon välittymisen oppilaalle.

Kokonaisvaltaisen oppimisen teoria soveltuu hyvin käsityön taiteen perusopetuksen viitekehykseksi. Kolbin kokemuksellinen oppiminen perustuu kognitiiviseen ja humanistiseen oppimiskäsitykseen, jossa kehitetään yksilön kokonaispersoonallisuutta. Oppiminen nähdään prosessina, jossa omakohtainen kokemus, sen pohtiminen ja käsitteellistäminen sekä aktiivinen toiminta muodostavat jatkuvan kehittyvän prosessin.

Käsityön oppimisprosessimalli Kolbin 1984 ja Savan 1992 pohjalta

6 TAITEEN PERUSOPETUS

6.1 LAIT JA ASETUKSET

Laki (424/1992) ja asetus taiteen perusopetuksesta säädettiin vuonna 1992. Opetushallituksen hyväksymät taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuonna 1993. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat luotiin arkkitehtuurille, kuvataiteelle, käsityölle, tanssille, teatterille ja valokuvaukselle.

Vuonna 1998 otettiin käyttöön uudet koululait. Mainittu laki taiteen perusopetuksesta (633/1998) ja asetus (813/1998) kumosi vuoden 1992 lain taiteen perusopetuksesta sekä vuonna 1995 annetun lain musiikkioppilaitoksista (516/1995). Uusi laki taiteen perusopetuksesta yhdisti musiikkioppilaitoslain ja vuonna 1992 säädetyt taiteen perusopetuslain.

Taiteen perusopetuksen lain § 1 mukaan taiteen perusopetus on tavoitteellista toiselle etenevää eri taiteen alojen opetusta. Sitä järjestetään ensisijaisesti

lapsille ja nuorille. Oppilaitokset määrittelevät annetaanko opetusta myös aikuisille. Taiteen perusoptuksen tarkoituksena on antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Uuden lain pykälässä viisi sanotaan, että opetussuunnitelman perusteet voivat sisältää erilaajuisia oppimääriä (Opetushallitus 1999). Lain pykälän täsmentää Asetus taiteen perusopetuksesta § 1, jossa oppimäärät määritellään yleiseksi ja laajaksi.

Taiteen perusopetusta tulee järjestää lain ja asetuksen sekä Opetushallituksen hyväksymien opetussuunnitelmien perusteiden mukaan. Laki taiteen perusopetuksesta säättää mm. taiteen perusopetuksen tarkoituksesta, järjestämisestä, arvioinnista ja opetussuunnitelmista. Taiteen perusopetuksen asetuksessa säädetään oppimääristä, opetuksen määristä, arvioinnin uusumisesta ja oikaisusta sekä koulutuksen järjestämisluvan hakemisesta.

6.2. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Koulutuksen järjestäjistä säädetään taiteen perusopetusta annetun lain § 2

- Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään ylläpitämissään oppilaitoksissa hyväksymiensä opetussuunnitelmien mukaisesti
- Taiteen perusopetusta järjestetään kunnan kanssa tehtyjen sopimusten perusteella. Kunta hyväksyy opetussuunnitelmat näille opinnoille.
- Taiteen perusopetuksesta annetun lain § 4:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi järjestää kyseisessä laissa tarkoitetut palvelut myös yhdessä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tai hankkia ne julkiselta tai yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Kunnan tulee vastata siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaisesti ja että opetuksessa noudatetaan kunnan hyväksymään taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa.

- Opetusministeriö voi myöntää kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan järjestää taiteen perusopetusta ja saada siihen laskennallisten opetustuntien määrän mukaan valtionosuutta. Tähän tarvitaan koulutuksen järjestämislupa. Ministeriö voi myöntää myös kunnalle oikeuden saada valtionosuutta opetustuntien määrän mukaan. Koulutuksen järjestämisluvan myöntämisen edellytyksistä säädetään taiteen perusopetulaissa §3. Järjestämisluvassa määrätään mm. taiteenala, jolle koulutusta haetaan. Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä tälle taiteenalalle opetussuunnitelman perusteet, jonka mukaan opetusta tulee järjestää.
- Ministeriön päätöksellä taiteen perusopetusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksissa.

Taiteen perusopetusta annetaan musiikkioppilaitoksissa, muissa taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa tai muulla tavoin.

Kunnan järjestämää taiteen perusopetusta tukee valtio antamalla kunnalle valtionosuutta kunnan asukasmäärän mukaan. Tämä summa oli vuonna 2008 1,4 euroa/asukas. Jotta kunta saa tämän valtionavun, sillä tulee olla opetusministeriön myöntämä koulutuksen järjestämislupa. Taiteen perusopetuksen asukaskohtaista rahoitusosuutta maksetaan 29,7 % myönnetystä valtionosuudesta. Tuntiperusteisesta valtionosuutta saaville oppilaitoksille maksetaan 57 % rahoitusosuus.

6.3 TUNTIPERUSTEINEN VALTIONAPU

Musiikkioppilaitoksilla oli ollut valtion tuntiperusteinen rahoitusosuus opetukselle vuoteen 1998 asti. Uusi laki taiteen perusopetuksesta mahdollisti nyt muiden taiteen alojen liittymisen valtion tuntiperusteisen rahoituksen piiriin. Ensimmäiset taiteen perusopetuksen taideoppilaitokset muut kuin musiikki saivat tuntiperusteisen valtion avun vuonna 2000. Näitä oppilaitoksia oli kymmenen. Ensimmäisten joukossa oli myös Pirkanmaan käsi- ja taideteollisuus ry:n Näpsäkäsityökoulu.

Näpsä-käsityökoulussa järjestettiin käsityön taiteen perusopetusta yhdellätoista paikkakunnalla Pirkanmaalla: Kangasalla, Lempäälässä, Nokialla, Pirkkälässä, Orivedellä, Tampereella, Toijalassa, Vesilahdella, Vilppulassa, Virroilla sekä Ylöjärvellä. Näpsä-käsityökoulu oli toiminut jo kymmenen vuotta. Se oli ollut opetushallituksen ns. kokeilukoulu, jossa toteutettiin kokeiluna käsityön taiteen perusopetusta jo vuonna 1990, kaksi vuotta ennen kuin laki taiteen perusopetuksesta astui voimaan.

6.4 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetushallituksen laajan oppimäärän opetussuunnitelmatyöryhmä perustettiin syksyllä 2000. Työryhmään kutsuttuun ne visuaalisten taiteiden oppilaitokset, joille opetusministeriö oli kesällä 2000 myöntänyt tuntiperusteisen valtionavun sekä koulutuksen järjestämisluvan. Työryhmässä oli kuvataiteen, arkkitehtuurin ja käsityön edustajia. Kaikilla kutsutuilla oppilaitoksilla oli vähintään kymmenvuotinen historia taiteen perusopetuksesta. Lisäksi työryhmään kutsuttiin muutama varajäsen täydentämään yksittäisiä taiteenaloja keskustelun synnyttämiseksi.

Työryhmä kokoontui useasti kahden vuoden aikana pohtimaan yhteisiä tavoitteita ja sitä, mikä erottaa yleisen ja laajan oppimäärän toisistaan: rakenne, sisältö, tavoitteet ja laajuus. Päätettiin luoda jotain aivan uutta. Laaja oppimäärä ei voinut perustua edellisen opetussuunnitelmien päälle, luotiin jotain uutta. Jotain sellaista, joka oli yhteistä kaikille uusille valtionavun piiriin päässeille oppilaitoksille.

Tekstejä tuotettiin sivukaupalla, käytiin yleistä keskustelua mm. opintojen laajuudesta. Laajuus perustui lopulta musiikin laajan oppimäärän perusteisiin, joita tehtiin samanaikaisesti. Musiikin laajan oppimäärän laajuus oli 1300 tuntia, joka oli sama kuin musiikkiopistojen toteuttama laajuus.

Laskennallisen laajuuden perusteiden mittana käytettiin 45 min pituisia oppitunteja. Oppituntien laskennallinen laajuus ei merkitse annettavien oppituntien

määrää. Taiteen perusopetuksen asetuksessa § 2 koulutuksen järjestäjä päättää opetuksen määrästä opetussuunnitelmien perusteiden mukaan. Taiteen perusopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi annettavan opetuksen määrään vaikuttavat taiteenala, oppilaan ikä, aiemmin hankitut tiedot ja taidot sekä käytettävät opetusmenetelmät. Opetuksen tulee mahdollistaa opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden ja sisältöjen toteutumisen.

Opetushallitus hyväksyi visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 6.8.2002. Opetussuunnitelma hyväksyttiin arkkitehtuurille, kuvataiteelle ja käsityölle, joita kutsutaan visuaalisiksi taiteiksi. Lopulta kiireellisen julkaisuaikataulun vuoksi oppilasarvioinnin arviointikriteerit jäivät uupumaan opetussuunnitelmasta.

6.5 ARVIOINNISTA

Arvioinnille perustettiin uusi työryhmä seuraavana vuonna. Arvioinnin tulee tukea oppilaan edistymistä opinnoissaan sekä kohdistua perusopintojen ja syventävien opintojen tavoitteisiin sekä niiden toteutumiseen. Kuinka hyvin oppilaat pystyvät esittämään perusopintojen portfolioissaan saavutettuja tavoitteita. Annettavan arvioinnin tuli olla kuitenkin positiivista ja kannustavaa. Vain syventävien opintojen päätteeksi tehtävä koko laajan oppimäärän päättötyö sai numeeriset arvosanat ja kriteerit. Oppilasarvioinnin, siis perus- ja syventävien opintojen arvioinnin kriteerit löytyvät edu.fi - sivuilta.

Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on tukea ja kehittää koulutusta ja parantaa oppimisen edellytyksiä. Koulutuksen järjestäjän tulee arvoida koulutuksensa vaikuttavuutta sekä osallistua koulutuksensa ulkopuoliseen arviointiin. Koulutuksen arvioinnin keskeiset tulokset tulee julkistaa.

Opetussuunnitelmassa on kaikille taiteenaloille yhteiset tehtävät, arvot ja yleiset tavoitteet. Lisäksi opetussuunnitelma määrittelee annettavan opetuksen toteuttamisen, rakenteen sekä opintojen laajuuden. Visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän yhteisiä määräksiä ovat tavoitteet, aikuisten opetus, oppimäärän ja opetuksen yksilöllistäminen, arviointi, annettavien todistusten sisältö se-

kä oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman laatiminen on. Eri taiteen alakohdattaiset keskeiset sisällöt määrittelevät jokaisen visuaalisen taiteenalan omat tavoitteet ja opetettavat sisällöt.

Tällä hetkellä yleisen oppimäärän perusteet on hyväksytty vuonna 2005 musiikille, sanataiteelle, tanssille, esittäville taiteille (sirkus- ja teatteritaide) sekä visuaalisille taiteille (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö). (Opetushallituksen määräys nro 11/011/2005).

Laajan oppimäärän mukaiset opetussuunnitelman perusteet on hyväksytty vuonna 2002 visuaalisille taiteille (arkkitehtuuri, kuvataide ja käsityö, Opetushallituksen määräys nro 39/011/2002), musiikille (Opetushallituksen määräys nro 41/011/2002), tanssille (Opetushallituksen määräys nro 38/011/2002) sekä teatteritaiteelle (Opetushallituksen määräys nro 40/011/2002). Vuonna 2005 hyväksyttiin sirkustaiteen laajan oppimäärän mukaiset opetussuunnitelman perusteet (Opetushallituksen määräys nro 10/011/2005).

7 KÄSITYÖKOULUT

Professori Pirkko Anttilan lausui ajatuksen 1980-luvulla käsityökoulutoiminnan käynnistämisestä lapsille ja nuorille. Tästä ideasta käynnistyi käsityön taiteen perusopetuksen ja käsityökoulujen kehittämistyö. Käsityökouluja perustettiin vilkkaasti ympäri Suomea. Vuoden 2002 Kuntaliiton julkaisemassa Taiteen perusopetuksen vuosikirjassa käsityön opetusyksiköitä oli jo 153. Vuoden 2002 tilastojen mukaan noin 102000 oppilasta oli mukana taiteen perusopetuksen piirissä. Näistä oppilasta noin viisi prosenttia oli mukana käsityön taiteen perusopetuksessa (Porna 2002).

Käsityön taiteen perusopetusta antavissa käsityökouluissa opetus perustuu yleisen tai laajan oppimäärään mukaiseen opetukseen. Yleisen oppimäärän suorittamiseen kuluu noin kuusi vuotta. Se on laajuudeltaan laskennalliset 500 tuntia. Opintoihin kuuluu kymmenen opintokokonaisuutta, joista ensimmäiset kuusi ovat perusteita, loput työpajaopintoja. Yksi työpajojen opintokokonaisuus voi olla taiteidenvälinen riippuen koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Yleisen oppimäärän suorittamiseen voidaan valita opintoja eri visuaalisten taiteiden aloilta esim. käsityöstä ja kuvataiteesta. Oppilas valitsee opintojen päätteeksi, kummasta taiteenalasta haluaa päättötodistuksen.

Laajassa oppimäärässä perusopinnot kestävät noin kuusi vuotta, samoin syventävät opinnot. Laajan oppimäärän koko laajuus on laskennalliset 1300 tuntia. Perusopintojen päätteeksi oppilas voi tehdä kehitystään kuvaavan portfolioon, kun 540 tuntia opintoja on suoritettuna. Perusopintojen jälkeen oppilas siirtyy syventäviin opintoihin. Syventävien opintojen päätteeksi tehdään arvioitava laajan oppimäärän mukainen päättötyö. Päättötyö sisältää itsearvioinnin ja prosessiportfolioon työstä tai teoksesta. Opetushallitus on määritellyt päättötyön kriteetit. Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan järjestää opetusta myös alle kouluikäisille sekä aikuisille. Aikuisten opintojen rakenne toteutetaan samoin kuin lasten ja nuorten opintojen . perus- ja syventävät opinnot.

Käsityön taiteen perusopetusta antavissa käsityökouluissa lapsi, nuori tai aikuinen, vasta-alkaja tai taitojaan syventämään hakeutuva konkari voi aloittaa uuden harrastuksen, jonka opetus on tasolta toiselle etenevää. Käsityökoulut tarjoavat kaikille mielenkiintoisia, ja haastavia hetkiä ja oppimistehtäviä uusien materiaalien ja tekniikoiden parissa. Vuosittain vaihtuvat teemat, materiaalit ja tekniikat innostavat oppilaita jatkamaan harrastustaan.

Taiteen perusopetusta antavissa käsityökouluissa opetus järjestetään hyväksytyjen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opetussuunnitelman hyväksyy kunta tai yksityisen koulutuksen järjestäjän, jolla on koulutuksen järjestämislupa, hyväksyy koulun tai oppilaitoksen johtokunta. Taiteen perusopetusta järjestetään pääsääntöisesti kerran viikossa kahdesta neljään oppituntia kerrallaan. Yleinen oppimäärä mahdollistaa periodimaisen opetuksen, joka tapahtuu mm. koululaisten lomaviikkojen aikana. Opetuksen määrän samoin kuin annettavien opetustehtävien laajuuden tulee kasvaa oppilaiden kasvun myötä.

8 MERKITYKSIÄ

Merkityksiä voidaan lukea heikoista signaaleista, pienistä vihjeistä, joilla on merkitystä tulevaisuudessa. Ympäristömme on tulvillaan heikkoja signaaleja. Vaikeus on siinä, kuinka pystymme erottamaan ne kohinan+seasta. Heikkojen signaalien tunnistaminen ja erilaisten ilmiöiden ymmärtäminen heikoiksi signaaliksi on yksi tulevaisuuden tutkimuksen haastavimmista osa-alueista.

8.1 HEIKOT SIGNAALIT

Heikoksi signaaliksi voidaan sanoa ensioiretta tai tulevan laajemman muutoksen informaatioita, joka ei vielä ole konkretisoitunut. Heikko signaali voi olla idea tai trendi, uusi ja yllättävä, joskus vaikea havaita ja tunnistaa, uhka tai mahdollisuus sekä usein aliarvioitu niiden keskuudessa, jotka asiasta tietävät. Heikko signaali tarvitsee viiveajan kypsyäkseen ja se tuo mahdollisuuden oppia, kasvaa ja kehittyä.

Parhaiten heikkojen signaalien tunnistamiseen pystyy ne, jotka tuntevat alan parhaiten. Signaalien tunnistamiseen ei tarvita välttämättä vuosien koulusta, riittää kun havainnoijalla on perustietämys ja kiinnostus havainnoitavaa alaa kohtaan. Elina Hiltusen ajatuksen mukaan: Jos löytämäsi tiedonjyvä ei hetkauta tai edes hieman shokeeraa sinua tai kyseenalaista maailmaasi tai se on sinulle odotettu tai itsestäänselvyys, ei kyse ole heikosta signaalista. Jatka etsimistä.

8.2 TAITEEN PERUSOPETUKSEN MERKITYKSESTÄ

Taiteen perusopetusjärjestelmän synty 1990-luvun lamavuosien aikana on menestystarina, joka jatkuu yhä edelleen. Luovuudella ja taiteellisen ilmaisun valmiuksilla on paikka lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa keskuudessa. Kuntien välisessä imago- ja vetovoimakamppailussa on taiteen perusopetuksesta tullut merkittävä tekijä. Enää eivät pelkästään taloudelliset arvot merkitse, myös kulttuuriset arvot saavat nostaa päätään. Elämä ei ole pelkkää

talouskasvua, vaan kaiken kasvun perustana tulee olla inhimillisen kasvun ja sivistyksellisen ajattelun edistäminen sanoo Ismo Porna. Tämä tehtävä on taiteen perusopetuksella. (Porna 2002, 6)

8.3 KÄSITYÖN MERKITYKSIÄ

Käsityö on merkinnyt eri aikakausina suomalaisille erilaisia asioita. Se on helpottanut arjen elämää tarve-esineillään, synnyttänyt taidokkaita taidekäsityötuotteita ja tuonut tekemisen iloa. Yksilön tarve tehdä käsitöitä ei katoa mihinkään. Vaikka teollista tuotantoa ollaan siirtämässä maamme rajojen ulkopuolelle, luovien työpaikkojen merkityksen ennustetaan kasvavan tulevaisuudessa.

Käsityö on nykyään myös harrastus, ei ainoastaan tapa selviytyä elämästä, jonka päämääränä on tuottaa ja tehdä käyttötuotteita. Ihmisille on annettu lupa tyydyttää luovuuttaan ja ilmaista itseään . tehdä näkymätön näkyväksi. Käsityön antaa tekijälleen uusia näkökulmia, taitoa ja tietoa sekä rohkeutta toteuttaa itseään. Käsityön satoa voidaan soveltaa monilla eri elämäntiloilla.

8.4 KÄSITYÖKOULUSTA SANOTTUA

Näpsä-käsityökoulun oppilas Yelena Korhonen vastaa perusopinnojen päätteeksi tehdyssä portfolioissaan näin: +Näpsästä on tullut minulle todella tärkeä. Tarpeeni tehdä käsillä on todella suuri, joten motivaatioita kyllä löytyy. Kun pääsen Näpsään, se on aivan oma maailmansa minulle. Silloin unohdan kaikesta muun pari tunniksi ja keskityn vain tekemisen riemuun. Näpsässä olen oppinut paljon kaikkea. On ollut upeaa oppia kaikkea uutta ja hyödyllistä. Myös se, että saa ilmaista itseään töiden välityksellä, on ollut ihanaa. Ja se tunne, joka minulle tulee, kun olen onnistunut erityisen hyvin, on huumaavaa. Missään muualla en ole kokenut mitään vastaavaa.+

Tänään Yelena on tätä mieltä. Tässä lainaus Yelenan kirjoituksesta
21.4.2008.

-Suhteeni käsitöihin ei ole vuosien varrella muuttunut kovin-
 kaan paljoa. Käsiyöt ovat pakoa todellisuudesta ja velvolli-
 suuksista, joita kasaantuu nykyään yhä enemmän harteilleni.
 Lisäksi käsitöiden tekeminen on yksi väylä ilmaista itseäni ja
 ajatuksiani. Iän myötä olen myös oppinut arvostamaan käsitöi-
 tä aivan uudella tavalla, ei ole aivan tavallista, että ikäiseni
 nuori osaa tehdä melkein kaikkea mahdollista puutarhatuoleis-
 ta rannerenkaisiin.

Parasta käsitöissä on kuitenkin onnistuminen ja tekemisen
 riemu. On hienoa nähdä, kuinka oma ajatus on ensin paperilla
 ja lopulta valmiina työnä silmien edessä Usein myös ylitän
 omat odotukseni. Vaikka työtä tehdessä eteen tulee usein joku
 pieni este (teen virheen tai suunnitelmani ei pysty toteutta-
 maan) aina löytyy jokin keino kiertää se.

Olen jo nyt joutunut miettimään käsitöiden asemaa elämässä-
 ni, lukio-opiskelu on yllättävän rankkaa ja jostakin pitäisi jous-
 taa, että jaksan. Olen kuitenkin tullut siihen tulokseen, että kä-
 sitöistä en luovu! Olen kasvanut käsitöiden parissa ja luulta-
 vasti niiden parissa jatkan koko elämäni - en ehkä niin ahke-
 rasti kuin nykyään, mutta kuitenkin.

Näpsä on kasvattanut minut käsitöiden pariin, tunnen opettajat
 ja oman ryhmäni todella hyvin, joten näpsälle on todella helppo
 tulla. En oikeastaan voi edes kuvailla miten paljon näpsä on
 minulle antanut, mutta jotakin kertoo varmasti se, että näpsä
 on kuulunut elämäni viimeiset kymmenen vuotta. Ja näpsäs-
 sä myös jatkan ellei jatko-opiskeluni pakota minua jättämään
 Tamperetta.+

Aamulehden Hyvät harrastukset liitteessä 2.tammikuuta 2008 Näpsä-
 käsityökoulun oppilas Susanna Suojanen 9 vuotta kertoo käsityöharrastukses-
 taan näin. . Sinne pääsy oli onnenpotku. Hakijoita oli paljon, että piti arpoa.

Näpsässä tehdään savi-, lanka- ja puutyötä. . Lankatyöt ovat mukavia, varsinkin kutominen, jonka taito toimittajan mukaan on jo tehnyt pesän Susannan selkäyttimeen. Puutöissä pitää olla tarkkana, koska mitat pitää olla millin tarkkuudella. Susanna ei huiputa itseään. Itsekritiikissä löytyy ja se on tervettä.

8.5 KÄSITYÖN TULEVAISUUS

Pirkanmaan käsi- ja taideteollisuus ry:n toiminnanjohtaja Virve Pajunen kertoo käsityön tulevaisuuden näkymistä vuosikertomuksessa keväällä 2008 näin:

Käsityötaitojen osaaminen on luonut pohjaa suomalaiselle selviytymiselle ja vahvalle käsityöläisyydelle. Käsityö työllistää ja sillä on kulttuurisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Käsityö koetaan merkityksellisenksi, koska käsillä tekeminen perustuu kokemuksiin ja elämyksiin.

Ympäristöä ajattelevat kuluttajat korjaavat yhä enemmän ja luovemmin. Kierrätysmateriaaleista tehdään huippumuotia ja ekoteot ovat arkipäivää. Käsillä tehty tuote on eettinen vaihtoehto massatuotteelle. Onneksi kulutustottumukset muuttuvat ja ihmiset oivaltavat kestävä kehityksen merkityksen.

Käsin tehty tuote on harvoin kertakäyttöhyödyke. Tuote ostetaan tai tehdään jopa eliniäksi tai perintökalleudeksi. Kestävässä käsityötuotteessa ja palvelussa kiinnitetään huomiota elinkaariajatteluun, joka kattaa materiaalin, suunnittelun, valmistamisen, kuljetuksen, käytön, hoidon ja hävityksen ympäristövaikutusten arvioinnin koko tuotteen elinkaaren ajan. Käsityötuotteet valmistetaan vähällä energialla tarpeeseen ja pitkäaikaisesti. Ne ovat paikallisesti tuotettuja, korjattavia, kierrätettäviä ja niukasti pakattuja.

9 LOPUKSI

Luovuuden näkeminen käsityön taiteen perusopetuksessa, mahdollisuutena luovuuden kentälle on totta tänä päivänä. Useat käsityökoulut ympäri Suomea jakavat tietotaitoaan monille tuhansille oppilaille, jotka janoavat tietoa, kuinka jotain tehdään. Viikoittain saan kuulla saman kysymyksen oppilailtani, mitä me tänään tehdään? Me taiteen perusopettajat jaamme omaa tietotaitoamme, välitämme kulttuurista ja historiallista tietoa materiaaleista ja taidoista.

Taiteen perusopetusjärjestelmä on upea osoitus siitä, kuinka erilaisia taiteen aloja tehdään tunnetuksi. Samalla arvotamme uusia taiteen aloja suurien taiteiden joukkoon. Upeinta on antaa mahdollisuus kaikille harrastaa, saada pätevää, monipuolista opetusta eri tekniikoiden ja materiaalien parissa ja olla luova eri aloilla.

Csikszentmihályin sanojen mukaan, kukaan ei pysty todella luoviin suorituksiin, ellei ole kosketuksissa menneen kulttuurin kanssa. On hallittava musiikin teoria, jotta voi kirjoittaa sinfonian (Uusikylä, 2004). Toisin sanoen käsityöstä, on hallittava materia, taidot ja tiedot, tekniikat ja materiaalit, että voi olla luova. Tätä luovuuden mahdollisuutta jaamme kaikille käsityökoululaisille - viikottain. Tekemisen iloa!

LÄHTEITÄ

Herrigel, E. 1992. Zen ja jousella ampumisen taito. Esoterica Publishing, Hämeenlinna.

Kolb, D.1984. Experiental Learning. Experience as source of learning and development. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Korhonen Yelena. 2003. Pirkanmaan käsi- ja taideteollisuus ry Näpsä-käsityökoulun perusopinnot portfolio

Moilanen, R. 2008. Ikääntyvien asiantuntijoiden hiljaisen tiedon tunnistaminen. Julkaisussa: Hiljainen tieto . tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Toimittaneet: Auli Toom, Jussi Onnismaa ja Anneli Kajanto. Gummeruksen Kirjapaino Oy, 235-254

Niiniluoto, I. 1990. Maailma, minä ja kulttuuri. Helsinki: Otava

Opetushallitus. 2002. Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002.

Opetushallitus. 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005.

Opetushallitus.1999. Uusi lainsäädäntö. Laki taiteen perusopetuksesta 633.

Paloniemi, S. 2008. Hiljaisen tiedon jakaminen työyhteisössä . työssä oppimisen rajapinnalla. Julkaisussa: Hiljainen tieto . tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Toimittaneet: Auli Toom, Jussi Onnismaa ja Anneli Kajanto. Gummeruksen Kirjapaino Oy, 255-274

Pirkanmaan käsi- ja taideteollisuus ry, Vuosikertomus 2007

Porna, I. 1998. Taiteen perusopetuksen vuosikirja 1998. Suomen kuntaliitto, Helsinki.

Porna, I. 2002. Taiteen perusopetuksen vuosikirja 2002. Suomen kuntaliitto, Helsinki.

Räsänen, M. 2000. Sillanrakentajat. Kokemuksellisen taiteen ymmärtäminen. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 28. Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Sava, I. 1993. Taiteellinen oppimisprosessi. Teoksessa Porna, I ja Väyrynen, P.(toim.) taiteen perusopetuksen käsikirja. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Sava, I.1999. Käsityön ja kuvataiteitten myyttiset rihmastot. Julkaisussa: Liitteitä . Attachments. Kirjoituksia käsityötieteestä. Toimittaneet: Anna-Mari Raurio ja Pirita Seitamaa-Hakkarainen. 2.p. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 7-17

Sava, I. 2007. Katsomme . näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. PS-kustannus, Jyväskylä

Suojanen, U. 1993. Käsityökasvatuksen perusteet. WSOY, Porvoo

Toom, A. 2008. Hiljaista tietoa vai tietämistä? Näkökulmia hiljaisen tiedon tarkasteluun. Julkaisussa: Hiljainen tieto . tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikukasvatuksen 47. vuosikirja. Toimittaneet: Auli Toom, Jussi Onnismaa ja Anneli Kajanto. Gummeruksen Kirjapaino Oy, 33-58

Uusikylä, K. 2004. Elefantin häntää kutittelemassa. Luovuustutkimuksen lyhyt oppimäärä. Julkaisussa: Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Toimittaneet: Pertti Kansanen ja Kari Uusikylä. PS-kustannus: Jyväskylä, 59-77

Uusikylä, K . Piirto, J. 2006. Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. 2.p. PS-kustannus, Jyväskylä

Vähälä, E. 1999. Käsityöstä elämäniloa. Julkaisussa: Liitteitä . Attachments. Kirjoituksia käsityötieteestä. Toimittaneet: Anna-Mari Raunio ja Pirita Seitamaa-Hakkarainen. 2.p. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 119-131